

Den yderste konsekvens af brugervenlighed:

FOLKETS VALG

*"Kun tiden kan kurere en person fra barndommen,
som i sandhed er en alder af ufuldkommenhed
i enhver henseende".*

(Traktat om opdragelse fra 1600-tallet)

Af Christian
Aabro

For meget længe siden, lige før vi gik ind i det århundrede, som vi nu endelig har fået taget afsked med, proklamerede den svenske forfatter Ellen Key, at de mange år som lå forude, og som alle skulle begynde med 19, ville blive "barnets" århundrede. Bag denne vision lå forestillingen om, at synet på barnet og barnets ret i det foranliggende sekel ville blive nærmest revolutioneret. Godt nok blev hendes ytring dengang set som en voldsom idealisering af barnet, familien og ægteskabet, men signalværdien var klar. Vi skulle til at skabe plads til, og forståelse for barnet som selvstændig størrelse. Vi skulle med andre ord til at tage os sammen.

Nu hvor vi er nået mere eller mindre gnidningsløst ud på den anden side, må spørgsmålet lyde: Fik vi så gjort det? Fik vi rettet vores tilværelse ind efter den yngste generation, således at børn som selvstændig kultur har fået tilkendt det råderum og de ressourcer, der tilgodeser en udvikling som vi kan være bekendt?

Bevares, der er sør'ne sket meget de sidste hundrede år. Hvad vi har fået banket sammen af rettigheder, børnekonventioner, sociallove, velfærdsprojekter og professionelle omsorgsinstanser er ikke småting. Og vi har nærmest stået i kø med vores rationelle snusfornuft, for at kaste os over de nye videnskabelige universalnøgler som sociologi, psykologi og pædagogik i nævnte rækkefølge. Tættere på mennesket kom vi. Vi har målt, vejjet, og puttet ting i kasser. Og da vi blev trætte af det, fire femtede dele henne i århundredet, begyndte vi for alvor at snakke om paradigmer, relationer, kompetencer, magtfri dialog, partikularitet og post-modernistisk relativisme. Sandheden er derude og vi giver ikke op. Men hvor langt er vi nået og hvor er vi nu?

For *ikke* så længe siden, helt præcis i sommeren 1995, altså umiddelbart inden afrundingen af perioden, afholdt udstillingsbygningen ved Nikolai Kirke en kunstudstilling ved navn "No Man's Land". Det, der ef-

Komar og Melamid: *Denmark's Most Wanted* (oprindeligt format køleskabsstørrelse)

ter min mening var højdepunktet på denne udstilling var en lille installation, kreeret af to russere ved navn Komar og Melamid, der bar titlen "Folkets Valg". Det, det gik ud på var, at de iblandt dele af den danske befolkning havde foretaget en telefonrundsørge vedrørende kunst. De havde stillet en række spørgsmål omkring yndlingsfarve, favoritmotiver, foretrukne størrelse af billede, og andre lignende emner, for at få klarlagt danskens kunstneriske præferencer. De havde simpelthen grebet det videnskabeligt an, havde de. På den mest sobre facon målt sig frem til folkets ønsker, hvad angår det ultimative kunstmaleri. Derefter havde Komar og Melamid så, som en del af udstillingen, bygget denne statistik op i meterhøje, kulørte søjler og lagkager. Og kulminationen på alt dette udeblev da heller ikke. Resultatet af "folkets valg" var et billede på størrelse med en køleskabsdør, et naturalistisk billede holdt i blå og grønne farver, med motiver som græs og enge, blå himmel, en ungersvend med et dannebrog, et hav, og en lille flok dansende ballerinaer. Resultatet er i mine øjne en fantastisk frembringelse. Der er ingen tvivl om, at skilderiet er grimt. Men på fornemste vis illustrerer billedet samtidig en forbløffende

forfejlethed. Netop et sådant kontrolleret forsøg på at koble subjektiv æstetik med rational kortlægning rummer nogle centrale pointer, der ikke deler så få fællestræk med en status over barnets århundrede. Måske er det ikke tilfældigt at der i "folkets" billede ikke er gjort plads til børn.

Men hvad er det så der kendetegner en sådan fremgangsmåde? For det første repræsenterer billedet den yderste konsekvens af *brugervenlighed*, hvor man som professionel aktør handler ud fra kun ét aspekt, nemlig hvad andre vil have. Der er tale om en stringent hengivenhed til flertallets gennemsnitlige fællesnævner, der efterlader den udøvende i et kompetencetomt vakuum af modtagelse og gengivelse.

Samtidig repræsenterer billedet en fuldstændig og absolut mangel på *askese*. Værket opstår som en konsekvent opprioritering af styring og professionel kontrol, der på imponerende vis undgår at efterlade så meget som ét gram personlighed i formidlingen. Ingen følelser, ingen smerte, intet afsavn, ingen tilbagekæggelse af personlig distance, intet offer, ingen fremvisning af sårbarhed. Det fortæller kort og godt intet om aktøren.

For det tredje illustrerer billedet en overvældende og kompromisløs *dissektion*. Projektet består i at skille noget ad, som ikke kan adskilles. De enkelte dele i arbejdet bliver komponenter uden indbyrdes afhængighed og nødvendighed. Intet konstituerer hinanden og helheden går tabt.

Sidst, men ikke mindst, fremviser billedet en handlen udfra en stram og nøgtern *målbarhed*. Der sættes en ære i forsøget på at måle noget, der i sit væsen strider imod at kunne omsættes i målbare værdier. Men ikke nok med det. Resultatet gøres derpå til grundlag for handling.

Hvad kan man kalde en sådan arbejdstilgang? Om ikke andet, så i hvert fald et solidt udtryk for en altomfattende og intervenerende rationel tankegang, der breder sig til et område, nemlig kunsten, hvor den ikke umiddelbart hører hjemme. Og som rejser spørgsmålet: Er man i den pædagogiske verden i færd med det samme? At producere et rationelt billede af den herskende pædagogiske praksis, udfra "folkets" valg? Det er der noget der tyder på.

Hvis man starter med tendensen til *brugervenlighed*, er det ikke ligefrem eksempelmæssig tomhændethed der præger billedet. Især ikke hvis man kaster et blik på de danske daginstitutioner anno 2000. Den pædagogiske trend er en stilsikker fremvækst af serviceinstitutioner, tilbud om skjortevaske, natbørnehaver, videoovervågning, madordning til forældre, og reklametryksager i fire farver. Der er krav fra brugerne om synlig pædagogik nedfældet i virksomhedsplaner, hvilket betyder et væld af nye mantra'er som selvudvikling, respekt for den enkelte, empati, fleksibilitet, og sociale færdigheder baseret på magtfri samtale. Der skal tiltrækkes kunder på et marked, som fungerer efter økonomisk rationelle spilleregler. Men det brugerstyrede udtryk bliver til en konstruktion fyldt med modsigelser, dikotomier og anakronismer. Og i den organisatoriske konstruktion af "folkets" valg resulterer profileringsiveren ofte i en faglig tilsidesættelse af relationen til børnene.

Hvad angår manglen på askese og opprioritering af den professionelle distance, er der heller ikke ligefrem lavvande i eksemplificeringskassen. Nu har de danske pædagoger længe

haft noget der ligner nordisk rekord i udbrændthed. Et bud på en forklaring kunne være, at man i den øgede brugerfokusering vælger ikke at bringe sig selv ind i sit arbejde, men holder fast i formen og den pædagogiske rolle. Distancen bliver det mest benyttede pædagogiske redskab. Alle der har tilbragt mere end ti minutter i en daginstitution vil da også vide, at de "vigtigste" pædagoger er dem, der fysisk opholder sig længst væk fra børnene. Da nu institutioner efterhånden er tvunget ud i at se sig selv som fanebærere i et minefyldt kommunalt farvand, er det oplagt at ride med på bølgen, bekende kulør og tænke sig selv som virksomhed. Konsekvensen bliver at hente såvel strategier som begrundelser udefra. Det gælder især faktorer som økonomi, rammer og normering. Således lægges grunden til en defensiv pædagogik udfra tanken om det vedtagne professionelle, folkets valg. Det udmønter sig især i to trends. En gradvis bevægelse hen imod det, man kunne kalde en *annullering af det personlige* og samtidig en forstærket fokus på *styring, kontrol og overblik*.

Hvad det første angår, melder følgende udvikling sig på banen: Institutioner i dag efterstræber tilsyneladende en strømlinethed, der på overfladen signalerer effektivitet. Selvom vi plejer at sole os i det venlige og personligt prægede institutionsbillede, der ligger milevidt fra 50'ernes koncentrationslejr-agtige behandlingsinstitutioner, er vi måske alligevel ikke kommet så langt. Alene indretningen med vægtil-væg linoleum og slagfast service signalerer nærmest industriel gennemstrømning. Intet i institutionen har en halveringstid på under 30 år. Rød stue skal for alt i verden ikke ligne et hjem, ikke vidne om historie og årenes gang. Det menneskelige er nemlig uhygiejnisk, støjende og uforudsigeligt, især i hænderne på børn. Man annullerer på højst professionel vis ethvert spor af pædagogens personlighed og historie, og væggene er støvsuget for private effekter. Det private gemmes til pauserne, hvor den besynderlige konkurrence om opmærksomhed via dårligdomme tit og ofte bliver en fast del af hverdagen.

Denne tendens til annullering af det kropslige får tilsyneladende voksende opbakning, efterhånden som vi glider ud af århundredet. For paradigmet omkring den rationelle omgang med hinanden, som frie selvstændige menne-

sker, der skal respektere hinandens grænser, sætter også barrierer for den kropslige kontakt. For den er ikke rationel. Som Erik Kjær Andersen engang udtrykte det: "Kys er hverken resultatorienteret eller hygiejniske, kysset er en taber-gestus. I takt med at befrugtning i stigende omfang gøres til et laboratorieanliggende, vil de med befrugtningen associerede, fra primitive tider rudimentært overlevede elskovsritualer blive overflødiggjort. Flere og flere mennesker vælger at leve alene, og det er ifølge nogle socialforskere en naturlig udvikling. Familien er et levn fra feudaltiden, kærlighed et levn fra romantikken, kys et levn fra pattebarsalderen, og sex et levn fra urhavet, hvor alting partout skulle foregå i 37 grader varmt havvand. Sådan er det ikke længere."

En sådan tilsidesættelse af det kropslige virker måske som en overdrivelse. Men faktisk er det på flere kommuneskoler nu forbudt for børnene at kysse i frikvartererne. Ligeledes er der nu, i anledning af de nys overståede pædofilisager, på flere institutioner rejst forbud mod direkte fysisk kontakt mellem børn og mandlige pædagoger. Denne stigende kropslige tilbageholdenhed understøttes på mange måder af teknologiens udbredelse. Faktisk bliver teknologi ofte synonymt med en garanti for kropslig distance. Hvis man f.eks. undersøger, hvad det i hverdagen fremstormende internet bruges til, viser det sig primært at opfylde et behov for erotik og sex. Altså en annullering af den fysiske kontakt, der ikke er rationelt forsvarlig men derimod uforudsigelig og risikobetonet. Den fysiske interaktion bliver sat på nuller og ettaller, i en garanteret sikker simulering. Men også i pædagogikken skubber teknologien bag på en tilsidesættelse af kroppen som pædagogisk erfaringsværktøj. For et par årtier siden benyttede vi indlæringsprogrammer som Læs & Forstå. Ved teknologiens hjælp fortsættes denne udvikling, igennem fjernundervisning, og computer-edutainment. Det virker altså som om vi forsøger at opretholde indlæringsystemer, hvor svarmuligheder samles i kategorier, og på det kraftigste understøtter illusionen om, at alting enten er rigtigt eller forkert. Konsekvensen er, at det kropslige rum til individualitet og alternative udtryksformer, som vi jo godt ved er en nødvendig betingelse i *det hele menneskes* udviklingsmønster, får anvist stadig mindre plads.

Hvad den øgede fokus på *styring og kontrol* angår, forsøger vi med hud og hår at gardere os imod de usikkerhedsmomenter, der ligger implicit i det menneskelige – og i udtalt grad når man har med børn at gøre. Vi forsøger bl.a. at sikre noget så spontant som legen. Vi fylder legepladserne med flis og knæhøje "legemiljøer", så børnene ikke udsættes for det uforudsigelige, farlige liv. At være pædagogisk er at pakke alt ind i bobbelplast. Og vi sender rask væk alle ansatte på sikkerhedskurser for at gardere os mod uheld. Vi skal have livredderdiplom for at tage ungerne med til stranden. Og de pædagogiske medhjælpere må under ingen omstændigheder gå alene med børnene på tur.

Kontrollen er også i centrum på andre områder. Nu har vi jo, hvis man skal tro medierne, lige været i en situation, hvor stort set alle sindslidende stikker af fra deres behandlingsinstitutioner. Derfor fremkom der da også seriøse forslag (ikke bare fra Dansk Folkeparti, men så sandelig også fra Socialdemokratiet) om fastsættelse af mikrochips på sindslidende, der er under behandling, så de ikke bare sådan løber deres vej. Måske kunne man forestille sig, at en tilsvarende anordning også kunne gælde børn udenfor hjemmet. I kombination med den tidligere nævnte videoovervågning, selvfølgelig. Så kan vi holde styr på dem på legepladsen, og derved spare energi, personale, og al den usikkerhed der følger med. For børnenes egen skyld, selvfølgelig. Anordninger som denne kan så samtidig bruges som dokumentation til forældre, som erstatning for meddelelsesbogen. Når lille Oles forældre spørger til, hvad han har bedrevet dagen igennem, kunne vi vise en grafik, som man bl.a. bruger i tenniskampe i fjernsynet. En varmetyret, elektronisk illustration af, hvor lille Ole geografisk har spenderet mest tid. Og så måske et videobånd med indendørsoptagelser som supplerende service, hvis forældrene nu ikke selv har fået dem downloadet fra nettet.

Hvad *dissektion* angår, er tendensen til at opdele en kunstnerisk såvel som en pædagogisk virkelighed i komponenter, heller ikke et helt fremmed fænomen. For at sammensætte folkets valg i pædagogik, opereres med mange variable, der sættes sammen som brugerstyrede puslespil. Godt nok er vi i tanken kommet ud over den fascination af kategoriske, partiku-

lære sandheder, som især hørte 50'erne og 60'ernes psykologi og pædagogik til. Men vi kigger på praksis og leder stadig efter opdelinger, isolerede bekræftelser på pædagogiske teorier, som vi på forhånd har valgt, lidt ligesom vores valg af politiske partier. Vi tænker ikke pædagogisk i helheder, i samlede indtryk, men i på forhånd udvalgte dele. Eksemplerne er mange: faseinddelinger, diagnostiseringer, livstemaer, inddeling af hverdag i kollektive "rytmer", spisesituationer, pausesystemer, osv. Alt sammen værktøjer til strukturering af komponenter. Vel ment, bevares. Men vi benytter normalitetsdefinitioner, statistikker, og tænker børn som brugere, varer, ufærdige komponenter i de voksnes maskineri. Og på seminarierne lærer vi om alle de tandhjul vi kan dreje på for at maskinen producerer de rigtige børn. Der bliver til de rigtige voksne, og helst så hurtigt som muligt. Tag bare den nye dille, Barbie-computerspillet. Her klæder man en dukke på via en computerskærm, og kan så efterfølgende printe kreationen ud, klippe og klæde dukken på. Men der er en betingelse. Billedet skal stemme for at det hele fungerer. Der er regler, konstruerede regler bestående af enkeltdele. Man kan ikke printe sin kjole ud, hvis ikke dukken har sko på. Ideen bag er, at helheden ikke kan fungere, hvis ikke delene er isolerede og nøje afstemt med hinanden. Barnet kan ikke blive et ordentligt barn, hvis ikke alle de på forhånd opstillede kvantitative og kvalitative kategorier doseres i de rigtige mængder. Som et billede malet efter nummererede felter. Et billede på folkets valg.

Hvad den omtalte tendens til målbarhed angår, er der i den pædagogiske praksis mærkeligt nok stadig en øget fokusering på at styre efter tal og værdier selvom historien måske burde foreslå noget andet. På trods af en vedtagen bevægelse hen imod opløsning af såvel psykologiske stadieteorier som pædagogiske "skoler", på trods af en udbredt viden om målbarhedens og kategoriseringens begrænsninger udi det menneskelige, navigeres der stadig via disse parametre. Ved århundredets udgang tillægges størrelser som læsefærdighed, intelligensmæssigt stade (IQ), livskvalitet (LK?), etiske regnskaber, og motorisk stade stadig stor vægt som primært pædagogisk redskab. Og bekymringen er stor, når børnene dumper i læsning sammenlignet med børn i

Singapore. Vi tilsidesætter på bemærkelsesværdig vis alt hvad vi har erfaret om børns subjektive læringsrum til fordel for en "objektiv" færdighedsgraf. Indekset er 100, og stadig sandhedens hårde valuta. Uanset om vi som nyfødte passes ind i lægens normalkurver for vægt og længde, om vi som små får kortlagt vores bevægelsesmønstre i indekset for motorisk stade, om vi i skolealderen afrettes til hensigtsmæssig placering i læsefærdighedsindekset, om vi som unge kan tilpasse vores madvaner ind i fedtenegiprocentens forjættede balance, eller om vi siden skal opfylde kriterier for livskvalitet, så vi kan prioriteres ind i ventelisterne til en ny hofte. Vi søger stadig en numerisk opnåelse af symmetri i vores udviklingsbilleder, ud fra en idealtilstand, og styret via tal og kategorier. Såvel psykisk som fysisk. Et udviklingsbillede med afbalanceret komposition og gyldent snit.

Så hvis man vender sig om og anskuer århundredets fokus på barndommen, præges billedet af de voksnes jagt på sikkerhed. Ikke kun en jagt på det sikre kunstværk. Men en jagt på den ultimative helgardering på *hele* livets vegne. Vi sikrer vores "kvalitetstid" med børnene, vi sikrer ferier og fritid med snegaranti og badelande, hvor der er palmer og fuglekvidder året rundt. Vi sikrer legen mod selvgjorte erfaringer, der indebærer plastre. Vi sikrer vores børns samvær mod fysisk kontakt i institutionen, vi sikrer vores karriere gennem pladsgaranti og pasningsgaranti, vi sikrer vores liv om 30 år via pensionsordninger og efterlønsbidrag, vi sikrer den pædagogiske relation gennem overvågning, vi sikrer, med institutionernes forældremadordninger, fødeindtagelsen imod tidsspild i køer og pinlige grådseancer på gulvet af supermarkedet. Vi garderer os til et stilsikkert billede, så barndommen får den plads, vi som voksne kan afsætte ressourcer til, i jagten på alle voksenlivets rekvisitter i det nye årtusinde. Lidt firkantet sat op, men alligevel. Måske er vi efter "barndommens århundrede" tilbage hvor vi startede. Med det, der såvel numerisk som pædagogisk kan betragtes som "nullerne". Og hvor man i den rationelle tilrettelæggelse af "folkets valg" ikke kan få øje på kunstneren. Han er garderet langt ud af billedet. Sammen med børnene...

Christian Aabro er seminarielærer, cand.mag. i pædagogik.